

4, *Bubu z Montparnassu* (1926/29): pokus o „jazzovou“ operu

Na konci dvacátých let zadal Burian Národnímu divadlu ještě jednu svou operní práci, *Bubu z Montparnassu*. V podtitulu čteme označení „lyrická opera“.²⁰⁸

V této souvislosti nelze pominout článek *Opera*, který Burian v roce 1928 napsal s Jiřím Frejkou pro časopis *Signál*.²⁰⁹ Autoři v něm rozlišují dva základní, do určité míry proti sobě stojící operní žánry: lyrickou operu a operu buffa. Lyrická opera je v jejich pojetí ta, která přebírá staré prvky hudebního dramatu, aniž by chtěla působit jako „artistní modla individualistního jedince“ (zřejmě nářážka na Wagnera).²¹⁰ Je to „realizovaná symfonie“, jejíž těžiště spočívá v orchestru a scéně jsou prokomponovány lyrickým recitativem.²¹¹ Prokomponovanost se odlišuje od druhého žánru, opery buffa, jež je charakterizována uzavřenými hudebními čísly a uplatněním mluvených scén. Má prý nejblíže k revui, jejím posláním je co největší aktuálnost a stručnost.²¹² Ve zmíněném článku Burian s Frejkou dále zdůrazňují, že operu lze jako syntézu nejrůznějších uměleckých složek a prostředků považovat za vůbec nejdivadelnější scénický útvar. Aby však mohla oslovit i současného diváka, je jí třeba zbavit pompéznosti a filozofické náročnosti, do níž ji uvrhl vývoj krácející ve šlépějích wagnerovského hudebního dramatu, přiblížit ji mentalitě moderního člověka, „nakazit“ ji filmem a jinými formami velkoměstských zábav, osvobodit ji, nejinak než je tomu v činohře, od konvenčních divadelních postupů.²¹³ Nutným požadavkem vůči oběma druhům opery má být jejich „bezvýhradná lyrčnost“, snaha zachytit dráždivé projevy moderní civilizace, zábavnost, dobrodružnost, smyslovost, současný výraz, který bude pro diváka potěšením a „nervním požitkem“ zároveň.²¹⁴ Orchestrace musí být jasná a výrazná, nesmí se prosazovat na úkor srozumitelnosti slova. Rovněž libreto má být prosté vší komplikovanosti:

„Moderní básník, který není schopen napsati jasný inzerát nebo obchodní prospekt, nenapiše dobré libreto. Text opery je prostý jako život a vše, co se ho dotýká.“²¹⁵

**Moderní
opera
v pojetí EFB**

²⁰⁸ E. F. Burian: *Bubu z Montparnassu*, LA PNP, Fond DEFB-D 34, inv. č. ZH 1 – partitura.

²⁰⁹ Srov. BURIAN, Emil František – FREJKA, Jiří: *Opera*, *Signál* 1, 1928, č. 1, s. 10-13.

²¹⁰ Tamtéž, s. 10.

²¹¹ Lyrickou operou lze podle nich nazvat jak Smetanovu *Hubičku*, tak Janáčkovu *Káťu Kabanovou* nebo *Lišku Bystroušku*. Srov. tamtéž.

²¹² Tamtéž, s. 10-11.

²¹³ Tamtéž, s. 13.

²¹⁴ Tamtéž, s. 10-11.

²¹⁵ Tamtéž, s. 11.

V inscenaci opery, která chce být především divadlem, stává se vůdčí osobností režisér, zatímco dirigent není ničím víc než vedoucím orchestru.²¹⁶ V souvislosti s tím musí dojít také k zásadní proměně hereckého výrazu zpěváků. Je třeba vyžadovat nejen to, aby operní zpěvák krásně zazpíval svůj part. Musí být současně „skutečným hercem, vybavujícím záplavu fyzických i psychických dojmů, mocným pohybem stejně jako tónu a jako výstavby divadelní postavy“.²¹⁷

V době, kdy článek v *Signálu* vyšel, byl Burian v plném proudu práce na nové opeře. Operu *Bubu z Montparnassu* můžeme vnímat jako pokus o praktické naplnění požadavků, jež skladatel spolu s Frejkou v článku o opeře ve zkratce formuloval a které deklaroval i v řadě dalších svých statí a úvah.

Volba románové předlohy a způsob její dramatizace

Ch.-L. Philippe: Předlohou opery *Bubu z Montparnassu* se stal stejnojmenný román Charlese-Louise Philippa (1874-1909). Philippe, považovaný za francouzského Dostojevského, bývá v kontextu vývoje moderní prózy vřazován do linie tzv. zvnitřněného realismu.²¹⁸ Burian v románu našel přesně to, co pro operu v duchu nové estetiky potřeboval. V prvé řadě to byl příběh odehrávající se uprostřed rušné atmosféry moderní Paříže, jež bylo možné rozvinout do podoby atraktivní podívané s atributy současné doby. Buriana Philippův román zřejmě zaujal i sociálně kritickým zaměřením, vylíčením sociální a mravní bída lidí nucených žít na okraji společnosti, pro jejichž osud měl budoucí režisér hluboce vyvinutý smysl.

Příběh z montparnasského bulváru ale nepostrádal ani romantický kolorit prostředí, v němž se lidé stojící mimo zákon pohybují. Je pravděpodobné, že Burian z něj vycítil atmosféru *Žebrácké opery* Johna Gaye a Johanna Christopa Pepusche. V hlavním hrdinovi pak mohl spatřovat podobu s Macheathem, jehož později uvedl na jeviště v rámci svých několika inscenací Brechtovy adaptace tohoto díla z počátku 18. století, slavné *Třígrošové opery*. Philippovo literární dílo Buriana jistě oslovilo také proto, že autor byl na vyprávěném příběhu hluboce zaangażován a že se svými postavami, s jejich bídou a zklamáními nadějami, projevoval soucit a až přecitlivělou solidárnost. Burian z Philippova románu snad nacházel to, co sám později vyjadřoval ve svých inscenacích a co Bořivoj Srba označil jako lyrický, subjektivovaný prožitek skutečnosti.²¹⁹

Recepte
Ch.-L. Philippa
v Čechách Burian jistě znal literární tvorbu Charlese-Louise Philippa mnohem dříve, než se rozhodl ke zkomponování opery podle jeho románu *Bubu z Montparnassu*.²²⁰

²¹⁶ BURIAN, Emil František – FREJKA, Jiří: Opera (◀ pozn. 209), s. 11.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Srov. FISCHER, Jan O. a kol.: *Dějiny francouzské literatury 19. a 20. století*, II: 1870-1930, Praha 1976, s. 379.

²¹⁹ SRBA, Bořivoj: *Poetické divadlo E. F. Buriana* (◀ pozn. 61).

²²⁰ Burian si Philippa zřejmě oblíbil. Svědčila by pro to i pozdější inscenace novely *Marcipánek* (1906) v dramatizaci Zuzany Kočové, kterou uvedl v září roku 1947 ve svém divadle D 48. Burian se snažil vykouzlit na scéně pařížské ovzduší, pro jehož líčení měl Philippe vyvinutý smysl: „[...] kolik je tu mistrovství umět vpustit na malou scénu velkoměstský život v jeho drobnostech a všednostech, v náznamech mijejících se chodců, ve věčném pohybu plynoucí Seiny!“, napsal Josef TRÁGER (Valčíkovy Marcipánek, *Práce*, 26. 9. 1947, s. 4). V inscenaci se prý opět uplatnily Burianovy romanticky sentimentální sklony a smysl pro

Op. 51

E. F. Burian

Bubu z Montparnassu

Lyrická opera o 3 obrazech.

Pro Charlesa Louisa Philippa a Ilonkátty' a E. F. Burian

Partitura